

meg lehetne indokolni, — ismétlem, nincs más magyarázat, mint... a prostitúció, aminek révén a vállalkozó költségeinek egyrészét egy magától értetődőnek tartott mellékkereseti lehetőség útján takarította meg.

Julius Bab: Das Theater im Lichte der Soziologie. Leipzig, 1931., 102—103. II.

2.

...„Szerződött nő kötelezi magát a szerepei által igényelt öltözetekkel, — egyenruhákat kivéve, — férfi pedig jelenkori polgári és szalonöltözetekkel, nyakfodrokkal, keztyűvel, fehér-, fekete- és testszínűtrikóval, sárga és fekete csizmával, cipőkkel, tollakkal és arcfestékekkel ellátni“...

A létminimum „I. rendű társulatoknál havi 106-80 P., II. rendű társulatoknál havi 97-90 P., III. rendű társulatnál 89— P., működési engedélyesek létminimuma úgy az első, mint a II. és III. rendű társulatoknál havi 80 P.“

Kivonat az Országos Színész Egyesület 1934. évi közgyűlési és tanácsi határozat szerint kiadott szerződési nyomtatványából.

Közlő: *Ádám László.*

AMERIKAI NÉGER MISZTÉRIUM

TOMORI VIOLA

Köztudomású, hogy Amerikában igen kevés a színház s annál jobban virágzik a mozi. Egy közepes — 500.000 lakosú — városnak rendszerint nincs állandó színháza, amellett, hogy 50—60 mozi szolgál az igények kielégítésére. Igen nehéz volna e jelenség kimerítő magyarázatát adni s különösen e néhány sorban, de ez nem is célunk, pusztán az ismertető néger misztériumot létrehozó és az azt körülvevő atmoszféra némi érzékeltetése érdekében szólunk egynehány szót az átlagos amerikai színházi igényeiről s színházi élményeiről.

Igen súlyos feladat átlagos amerikairol beszélni s egy határozottan definiálható fogalomra gondolni. Különösen lehetetlen minden olyan állítás, amely valamilyen vonást megtagad az amerikaiaktól, hiszen annyi millió ember közt okvetlenül akad minden típusnak képviselője, legfeljebb kisebb arányszámmal. Azonban, ha egy modern gépekkel praktikus felszerelt, nagykertes, szigorúan szeparált, kissé ideiglenesen ható, nyaralószerű, kényelmes otthonig terjedő anyagi határok közt élő, reggeltől estig frissen és üdén munkája és szórakozása után siető, idegkimerültségtől nem, de érzelmi megrendülésektől, sőt még megnyilatkozásoktól is ment, kissé gyermekes s udvariasan mosolygó amerikaiira gondolunk, kétségkívül a lakosság igen nagy részét látjuk szemünk előtt.

Talán nem a nálunk is folyamatban lévő változás új irányába eső emberek ezek, de mindenesetre ma még számban ez az erősebb réteg s az éppen minket érdeklő, tömegre számító művészi termelés ezt befolyásolja. A sok többi közt tehát kétségkívül az ő estére kifáradt s üdítő, könnyű szórakozást kereső művészi igénytelenségük az a tényező, amely a hosszabb ideig tartó s komolyabb elmélyülést igénylő színházi előadással szemben, a rövid idő alatt változatosat nyújtó s tarka szórakoztató, főként zene-számokkal fűszerezett moziloadásoknak kedvez.

Egy másik ilyen jelentős tényező az amerikai színész azon természetes igénye, hogy egy 130,000,000, százharmincmillió nyelv-

testvérrel rendelkező nemzet fiaként, a nagy számok és a tempó nazájában nem elégedhet meg azzal, ha csak egynehány embernek mutatja meg művészetét.

A hangosfilm ideálisan kielégíti mindkét igényt s a számos millió egynyelvű embert számláló nemzetben a hangosfilmek a néma filmmel szemben szenvedett bizonyos fokú internacionalizálódó tendenciája sem okoz zavart. Mindamellett természetesen számos színház működik Amerikában, ha nem is olyan arányban, mint az európai államokban.

Azonban e színházak nagyrésze ellen épp olyan komoly küzdelem folyik, mint a könnyű társadalmi darabokat, operetteket és burleszkeket öntő hangosfilm-termelés ellen.

Amik ellen a küzdelem folyik, azok a még mindig sztárrendszerrel dolgozó tröszt-színházak, de kik azok, akik a küzdelmet folytatják? A felelet igen érdekes. Itt meg kell jegyezni, hogy az egész amerikai színezet a XVIII. században a középiskolák és collegek alkalmi színjátszásából nőtt ki. Az alkalomszerű, eseményjelleg máig sem veszett el s bár a színházi tröszt mellett nagyrészt a Columbia University vagy valamely más egyetemnek a színművészetet tudományként tanító szakáról kikerült tudósjellegű művészek játszanak is, a legkomolyabb színművészetet mégis a kamarajellegű magánvállalatok, ünnepélyes, kivételes előadásai reprezentálják.

Ezek a magánvállalatok a fenti igényeknek megfelelően rendszerint városról-városra vándorolnak 2—3 hétig tartózkodva egy helyen, hol a polgárok 3—4 héttel az előadás előtt megvéve drága jegyeiket, heteken át készülnek a ritka eseményre. Ennek a vándorszínházmódszernek megfelelően kevés, de gazdag kiállítású s jól betanult darab szolgáltatja a műsört s egy-egy híres szerep szinte egybeforr az alakító színész nevével. Ha a nekik kicsit idegen dologért naiv ünnepélyességgel lelkesedő nézők tömege s a drámaklubokba tömörült tudós művész és mégis műkedvelő színészek hivatásérzete néha egy-egy különösebben sikerült *amerikai* eredetű darabot termel ki közösen, mindkét részről addig dopingolják egymást, míg a darab nemzeti kincsesé s megnézése nemzeti kötelezettséggé lesz.

Ilyen Amerika lelkéből kiszakadt s mégis csodabogárként megcsodált darab a *Green Pastures*, mely tartalmilag ugyan teljesen az U. S. A. déli részén lakó négererek érdekes, vonzó és naiv gondolatvilágából fakadt, de eltekintve attól, hogy írója fehér ember s hogy a négererek is erősen színezik az átlagos amerikaiak rétegét, a darab létrejöttében s főként életében igen nagy szerepe van a fent leírt tömegnek. Az amerikai polgárok milliói kísérik állandó figyelemmel az országot 1930 óta állandóan beutazó néger színészek társulatát, kiknek minden lépését természetesen elsősorban a néger lapok regisztrálják. A társulat a közönség féltő, szerető gondoskodásának hatása alatt, munkájának komolyabb megbecsülésére és komoly felfogására buzdítva, szigorú szelekcióval csak színtiszta négervérű szereplőket választva, a rendezés és betanulás munkáját a legnagyobb gonddal és aprólékossággal végzi.

A darab címe: *Green Pastures*, Zöld legelők, s a cím a túlvilág óhajtott derüs-zöld rétjére vonatkozik. Szerzője Marc Comelly a déli államok nigró lakosságának naiv hitét ábrázolja, melyről a következőket mondja: „ezek a tanulatlan fekete keresztények — kik közül sokan még

olvasni sem tudják hitük kincses házának könyvét rettenetes szellemi éhséggel s a legnagyobb alázatossággal a saját mindennapi életük körülményeihez alakították a biblia tartalmát“.

A darab részint gyűjteménye, részint hű másolata azoknak a négerek közt élő bibliai történeteknek, melyekkel a tanultabb nigró prédikátorok egyszerűbb testvéreikhez hozzák közelebb a biblia s különösen az ószövetség történeteit, amelyek úgy élnek ezek naiv képzeletében, mint valamely hozzájuk hasonló néppel régen megtörtént, de ma is megtörténhető események.

Ádám, Kain, Noé, a patriarchák jó és rossz, divatosan, vagy régi-módián öltözött négerek, csinos néger lány kedveseikkel s az Úr csak abban különbözik, hogy valamennyi közt ő a legtekintélyesebb külsejű. Színes, reális, néha vaskos életet élnek a biblikus alakok, spontán áradó jó és rossz érzelmekkel s mozdulatában a szavában egyedül az Úr tartózkodó, de azért ő is naiv örömet és kíváncsiságot mutat saját csodáival szemben.

Egy vasárnapi iskola tanítója mesél a gyermekeknek a világ teremtéséről, miközben a szín elsötétedik s a gyermekek képzelete a következő jelenetben már a menyország kies mezejére vezet át bennünket. Az angyaloknak szárnyuk van, de csillogó ruhájuk szélesre hízott néger idomokon feszül s a derüs menyői beszélgetést csúfszájú perlekedéssel fűszerezik. Sok bonyodalmat okoz a halsütés, a kis engedetlen kerubok fegyelmezése; az egyik kövér „mami angyal“ ép döngeti egy kis kerubleány nyakát, kinek halszálfka akadt meg a torkán. A lakoma folyamán megjelenő Úr nem zavarja a fesztelenséget, a kis kerubok ferencjós-kájának szárnyába kapaszkodva hintáznak s az előzékeny angyalok 10 centes szivarral s finom krémmel kínálják az Urat. Ő azonban úgy találja, hogy kevés a harmat a krém-ben s elhatározza, hogy esoda útján teremt új harmatot, de mivel unja már, hogy az minduntalan elfogy, ha már rászánja magát, jó kiadós csodákat produkál. Ennek azonban súlyos következménye lesz, mert a kis kerubok bőrig áznak s a méltatlankodva aggodó mami angyalok panaszaire lemondóan mondja az Úr: „mindig ez a baj a csodákkal. Ha egyet teszel, ez kikényszerít egy másikat is“. Rá kell szánja magát, hogy helyet teremtsen a nedves ruhákból kiesavart víznek.

Így teremti meg a földet s a napot, hogy a kis kerubokat megszá- rítsa. Azután csendre intve az angyalokat s szelíden feléjük fordulva így szól: „Teszek még egy csodát. Ti mind segítetek nekem, s ne lármáz- zatok, mert ez lesz legfontosabb csodáim egyike“.

A mozdulatlan csendben karjait kitérve így szól: „Legyen ember“.

Azután kíváncsian leszáll a földre, hol a munkásruhás Ádámmal találkozáva kölesönös megelégedésüket fejezik ki, de az Úr rávezeti Ádá- mot, hogy valami még hiányzik a boldogsághoz s meg is mondja neki: „Ádám, neked szükséged van családra“.

Ádám helyesel, csak ép azt nem érti, mi az a család, mire az Úr válaszkép megteremti Évát. Amint azonban később kiderül, egy kis hibát követ el, mert csak azt kívánja tőlük, hogy örvendezzenek egymásnak s a világnak, de nem ad nekik munkát. Csakugyan szomorú gyümölcsö- ket is termel ez a gondatlanság, Kain gyilkossá lesz, de az Úrban úgy látszik erős a családi érzés, mert azt mondja Kainnak: „Well, én nem

mondom, hogy igazad van, sem azt, hogy hibás vagy, de inkább menj, házasodj meg, telepedj le s nevelj egynehány gyermeket“. Azonban Kain utódaiban is csalódik az Úr s a hatodik generációban már csak egyetlen jó embert talál: Noét.

Elhatározza tehát, hogy özönvizet bocsát a földre.

Hosszú listára írja fel Noénak, hogy milyen állatokat vigyen magával a bárkába. Noé örömmel állapítja meg, hogy ép most van a faluban egy cirkusz, onnan beszerezheti a tekintélyesebb állatokat. Azután hosszú vita indul meg, hogy egy vagy két hordó pálinkát vigyen-e Noé, aki szerint két hordó jobb volna, mert szimmetrikusan elhelyezve könnyebben egyensúlyozná a bárkát. Az Úr azonban leinti és tanácsolja, hogy csak egyet vigyen s azt tegye középre. A bárka időre el is készül a hitetlen, romlott négerék csúfolódása közben, kik nevetve nyitják fel az ernyőjüket, mikor az eső megered.

Kisebb-nagyobb viszontagságokon keresztül vezérli a bárkát a pálinkától jókedvre derült Noé, de végül az Úr mindent megbocsájt s mindannyian örömmel néznek az új világ elébe.

A második felvonás az Úr dolgozószobájában kezdődik, amelynek berendezése ugyanolyan, mint bármelyik néger ügyvédé. A takarító négerasszonyok beszélgetéséből megtudjuk, hogy ismét baj van a földön.

Csakugyan az Úr panaszkodik Gábornak: „Látod mit használt az özönvíz. Éppen olyan gonoszak, mint azelőtt“.

Azonban mégsem akarja elpusztítani az egész emberiséget, jóvá kell lenniök. Hamarosan meg is találja a mentő ötletet.

Eddig csak kevés jó embert termelt ki az emberiség, s ezek mindig a dolgozók közül kerültek ki. Ezek mintájára fog most az Úr egy új típust teremteni.

Ettől kezdve az eddig domináló groteszk és vidám hangulat egyre inkább háttérbe szorul s a dolgozó bűnös emberiség sorsa mind közelebb jut a sok szerencsétlen néger mindennapi életéhez s az események most már elevenre tapintva, menthetetlenül sodornak magukkal.

Az Úr Mózeset választja ki az új típus vezéréül s mágikus erővel, varázslói ügyességgel felszerelve segít neki népét kiszabadítani.

Az ígéret földjére azonban már nem léphet be Mózes, de az Úr vigasztalja: „Te is eljutsz az ígéret országába. Hosszú időre elkészítettem neked... Mózes, az még milliószor szebb, mint Kánaán“.

Sajnos azonban az Úr az új típusban is csalódott s ezért fogságba vetette őket. Népe azonban még itt sem javult meg.

Babylon királya s udvara egy fényes, new-orleansi bár módjára berendezett teremben dőzsöl s megölet egy baljóslatú prófétát.

A zsidók főpapja aggályoskodik, vajjon Jehova nem haragszik-e meg ezért, de a király egy zacskó aranyat ajánl fel engesztelésül, mire a főpap mosolyogva imádkozik a zsidók Istenéhez a királyért. Ez azonban már sok az Úrnak, ki borzalmat keltve jelenik meg a szoba közepén s fátyolozott hangon mondja: „Ebből már elég. Mindent eltértem, amit lehetett... és mindenütt csak bűnt látok... ha megbocsájtottam nektek, ti kicsúfoltatok... és most a zsidók főpapja csúfot űz a nevemből... ez az *utolsó szó*, mit valaha hallotok tőlem...“ És csakugyan megtartja a szavát. Bár igen nehezeére esik. Jeruzsálem pusztulásának jajszava felhallatszik az égbe s az Úr magát biztatja: „Hallom, tudom, hogy derék

küzdelmet vívtok, de én nem jövök le. Oh, miért nem hagytok magamra... Hozzám beszéltek? Nem tudom elviselni, ha így beszéltek. Csak részben hallom, hogy mit is mondtok s ez izgat engem. Nem tudjátok, hogy Istent nem szabad izgatni!? (Szünet. Azután gyengéden.) Szeretnétek, hogy lemenjek? Tudjátok, hogy megtagadtam. (Rábeszélve.) Miért nem feleltek egy kicsit?... Figyeljete! Megmondom mit tesztek. Ám nem ígérek nektek semmit, nem segítek rajtatok semmivel. Csak éppen egy kicsit nyomott a hangulatom, és csak éppen lemegyek, hogy jobban érezzem magam. Ez minden“.

Igy tehát mégis leszáll az Úr s akkor érkezik Jeruzsálembe, mikor a zsidók utolsó órájukra készülnek: „Csak gondolatok arra, fiúk, hogy mikor megölnék bennünket, mi kibújunk a bőrünkéből s egyenesen Isten ölébe ugrunk“. Akkor lép be az Úr, kit természetesen nem ismernek fel, sőt kételkedése miatt kémnek tartanak, mert azt állítja, hogy Isten elhagyta az embereket. Örömmel hallja, mikor megmagyarázzák neki, hogy új Istenben, az egyetlen igaz Istenben, a Kegyelem Istenében hisznek. Talán ez is ugyanaz, mint a Bosszú Istene volt, de annak az volt a hibája, hogy mindig a földön mászkált s bűnre vadászott. Ez tette a bosszú Istenévé.

Aztán megteremtette Hozseást s Hozseás megmutatta az Isten igazi arcát. Ez már semmikép sem félelmetes.

Isten: „Mit gondolsz, hogy találta meg Hozseás ezt a kegyelmet“. H...: „Egyetlen úton találhatta meg. Egyetlen módon találhattam én meg. Egyetlen út van, hogy bárki megtalálja“.

Isten: „S ez?“

H...: „Szenvedés által“.

A darab ezen a ponton kapcsolódik be teljesen a sok nyomorult néger életébe s az utolsó jelenetben már a közönség sem veszi észre a menyország berendezésének groteszk anakronizmusát s a közepén trónoló kimerült Isten fekete arcát.

Az Úr hangosan gondolkozik azon, hogyan találta meg Hozseás a kegyelmet.

Isten: „...Szenvedés által... megpróbálom magam is megtalálni. Igen fontos. Igen fontos az én földem minden népének. Vajjon arra gondolt, hogy Isten maga is kell szenvedjen?“

Kívülről hangok hallatszanak, melyek Jézus megfeszítését kiabálva adják meg a választ.

Isten felemelkedik, egyetlen szót mond: „Igen“.

Az angyalok hallelujáznak s Isten mosolyog.

DIE RASSEN

Ferdinand Bruckner színműve. Zürich, 1934.

GÁSPÁR ZOLTÁN

Emigráns író drámája s ahogy a kerek száz oldalas könyv apróbetűkkel sűrűn telenyomatott, igen takarékosan kihasznált lapjait forgatja az ember, szinte ellenállhatatlanul támad az az érzése, hogy a könyvformában a külső kényszerűség valami eleve elhatározottsággal szövődik. A weimari Németország sok sikert látott drámaírója most a